DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

EVTHANASIA MEDICA,

Vom Leichten Todt;

Quam

AUSPICE DEO PROPITIO,

Et Consensu atque Auctoritate Gratiosæ Facultatis Medicæ,

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,

PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.

DECANO H. T. SPECTATISSIMO,

Domino Patrono ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

horis locoque consuetis

ANNO MDCCXXXV. D. SEPTEMBR.

Publicæ ac placidæ Eruditorum ventilationi subjiciet

RESPONDENS

ZACHARIAS PHILIPPUS SCHULZ

URATISLAVIENSIS-SILESIUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

PROOEMIUM.

IGnominiam ferme Medicis inurere videtur, quando de morte & mortuis philoſophari & ſermonem inſtituere contendunt, quorum officio magis conforme eſt, mortem omni ſtudio avertere & potius vitæ ac ſanitatis tutelam curæ cordique habere: nihilominus multum intereſt, ut bonus Medicus fundata Mortis Theoria inſtructus ſit, quo illius cauſas opportune declinare & viciſſim ſanitatem fulcire & defendere queat: Mortis autem circumſtantias & qualitates rite ſcrutari, attentionem poſtulat: quare A. GELLIUS *Lib. VI. Noct. Attic. c. 13.* exemplum *Tauri* Philoſophi profert, ad cujus cœnam convocati, qui ipſi amicitia conjuncti erant, cum aliquas argutas quæſtiones proferre conſueviſſent, interrogatum erat, quando moriens moriretur: an cum jam in morte

te

te esset, & tum etiam, cum in vita foret: *utrum enim harum dicas, absurde atque ridicule dixeris: multoque absurdius videbitur, si aut utrumque esse dicas, aut neutrum: sed ea omnia cum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent: nolite, inquiebat, Taurus hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari: gravissimi Philosophorum super hac re serio quæsiverunt: at alii moriendi verbum manente adhuc vita dici atque fieri putaverunt: alii nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicaverunt: Sed Plato, inquit, noster, neque vitæ id tempus, neque morti dedit: &c.* perinde captiosa, scrupulosa & sophistica videri & haberi posset indagatio, difficilis & tardæ, nec non facilis & levis mortis, siquidem mox instantia formari & opponi posset, quod moribundis aut agonizantibus, non eadem sit sensatio & perceptio articuli mortis, quæ in observatoribus lugentibus & condolentibus occurrit: quoad hanc disquisitionem diversum de morte judicium a Philosophis fertur: quidam illam valde abhorrescunt; hinc ARISTOTELES *Lib. III. ethic. c. 6. mortem omnium rerum horribilem & acerbam nominat:* & MARCELLUS PALINGENIUS *in Virgil. v. 163.* de morte sentit: *ergo tam dirum tam formidabile monstrum, quem non terrebit, nisi cui sit ferrea fibra:* præterea vero bonam mortem esse æstimant CICERO *Lib. I. Tuscul. quæst. c. 31. tantum abest ab eo, ut malum mors sit, ut verear ne homini nihil sit non malum aliud certe, d. nihil bonum aliud potius,* & LIPSIUS *Cent. V. misc. ep. 25. Si communem sortem vitamque consideras, per naturam suave est vivere, per rationem non insuave mori:* tandem quidam promiscuo judicio

mor-

tem profequuntur: ita SENECA *in Confolat. ad Marciam c. 59.* ait: *mors nec bonum, nec malum quid eft:* & PHILO *Lib. de præm. & pœn. duæ funt mortis fpecies: altera mortuum effe, quæ quidem bona eft aut indifferens: altera ipfum emori, mala omnino & quo diuturnior, eo gravior.* Quamvis autem non quodlibet ethnicorum judicium de morte juftum, genuinum & religiofum fit, nec rationes illorum, quibus aut bonam, aut malam illam declarant, promifcue amplecti deceat, nihilominus in hiftoria vitæ & mortis noffe convenit, quod & cur quidam homines in fenfu phyfico-medico bene vivant & ægre, male & difficulter moriantur; viciffim alii ægre & fub variis afflictionibus vitam degant & fubinde facile, leniter, tacite & tranquille e vita difcedant, eapropter in foro medico multum fcrutari refert, quænam juxta naturalem indaginem bona, firma, integra, vegeta & durabilis vita & fanitas, quænam viciffim lenta, quotidiana, dura, afpera & acerba mors fit: hinc homines juxta naturalem fuam dijudicationem bonam & placidam vitam optant & amant, arduam & difficilem vero mortem expavefcunt, propterеaque placidam, lenem & dulcem velut mortem exoptant votisque fuis depofcunt: eo pertinent piæ precationes abbreviationis horæ & cruciatuum mortis, nec non anxiæ & enixæ petitiones, fi omnis vitæ fpes decollat, ut medicus ad placidam & tranquillam mortem acquirendam cooperetur; & quamvis fec. AMBROSIVM *de bono mortis c. 8. non habeamus, quod in morte metuamus, fi nihil quod timendum fit vita noftra commifit;* tamen etiam veritati refpondere

videtur, quod SENECA *ep.30.* elocutus est: *Si quid incommodi aut metus in morte esse diceretur ab aliis, morientis hoc vitium esse dicebat, non mortis: mors enim nihil incommodi hominibus affert, sed ab omnibus incommodis ac fortunæ miseræ procellis liberat:* Neque quidem in improbam illam facile, breviter & leviter moriendi viam ingredi consultum esse judicamus, quam Stoici Philosophi selegerant; siquidem in legitimo vivendi stadio mors in naturali sphæra expectanda & subeunda, non desperante, aut perperam heroico affectu nec accceleranda, nec illicita misericordia promovenda, sed summo rerum humanarum arbitro, in cujus manu vita & mors nostra, subinde etiam hora ac modus obitus nostri existit, sicut ingressus ita etiam egressus vitæ nostræ relinquendus est; Eccur non autem dum semel moriendum est, omnes vero homines, a summis ad infimos rerum vicissitudines ducentes & æstimantes, sub optima quasi vivendi ratione innumeras calamitates, molestias, tot etiam tædia, dissidia & fastidia, ad minimum varias contrarietates experiuntur, brevissimum vitæ suæ egressum, juxta divinam providentiam, aut acerbum, aut lenem mortales expectaverint, siquidem potior vitæ pars variis molestis & adversis casibus transacta fuit: Quin imo juxta curatiorem observationem manifestum evadet, ut quidam homines facile vitam ingressi, difficulter vero egressi fuerint, id quod etiam in opposita qualitate evidenti veritate se probabit: unde acceleratus, abbreviatus & promptus partus & obitus sibi invicem ex aliqua necessitate, ex occulta Astrologica causa &
Horo-

Horoſcopo reſpondere haud tenentur: & quamvis juxta SEBAST. MEDICES *tr. mors omnia ſolvit Part. 1. n. 15.* & *Roland.* à VALLE *Vol. 3. conſ. 37. n. 14. morientes mortuis potius, quam vivis accenſeri debeant*, ut & Medici, Vitæ ac ſanitatis curam gerentes, mortuos ſepelire ſinant, aut ſinere debeant, tamen parili jure illi tragœdiam mortis hujusque formam atque proceſſum, ac partus naturalis rationem inquirere debent, ſiquidem in utroque actu, ut RIPA *de Actis in mortis artic. c. 80.* monuit, ſingulares conſideratuque dignæ circumſtantiæ eveniunt: haud itaque hæſitamus, dubitamus, nec tergiverſamur morientium vivacitati accedere, aut aſſerere, quod morientes viventibus annumerandi ſint, qui adhuc ſingulis ferme vitalium motuum ſpeciebus, gradu licet diſcrepantibus, præditi ſunt, in quibus anima rationalis adhuc aliquale commercium cum ſuo corpore in variis individuis quoad rationis & ſenſationis uſum, tenet, in quibus etiam nonnulla indicia, vitam denotantia, obſervantur; *conf. P.* ZACCHIAS *Qv. med. legal. Lib. II. tit. I. qv. 3. David.* MEVIUS *ad jus Lubecenſe Part. II. tit. 1. artic. 1. num. 27.* RIPA *l. c. c. 68. n. 2.* ut propterea etiam moribundis teſtamenta facere leges concedant: *vid.* MASCARDUS *de Probat. Concluſ. 136. num. 12.* CARPZOV. *Jurispr. Part. 3. Conſtit. 4. defin. 1. ſq.* quare quidam medicorum quæſtionem vetilarunt, an moribundi inſpirando vel exſpirando vitam finiant: *vid. Nathan.* HIGHMORUM *in diſquiſ. corp. hum. Lib. 2. P. 3. c. 3. p. 186.* GARMANNUS *de Mirac. Mort. diſſert. prælim. de Cadavere Sect. I. §. 169. p. 111.* huic judicio, quod morientes viventibus adſcribi mere-

rean-

treantur, e *JCtis* suffragatur *Jacobus* CUJACIUS *Lib. 3. obs. 34.* quod rationibus & legibus illico confirmat: Quid itaque impedimento esse potest, quo minus Medici, sicut initium, ita etiam finem & eventum vitæ naturalis curatius observent atque scrutentur, insuper Historiam vitæ & Mortis pro genuino suo objecto tractent, memorabilibus observationibus augmentent & confirment, indeque universum artis medicæ conspectum illustrent: Hujus animadversionis memores, præsenti Inaugurali dissertatione observationem physico-medicam DE EUTHANASIA MEDICA, aut *facile morientibus* brevi disquisitione explicandam, selegimus: cui proposito ut Summus rerum humanarum Director, in cujus potestate & regimine vita nostra ac mors est, cælesti suo auxilio, quo exoptatum sortiatur effectum, subveniat, devotis precibus contendimus.

§. I.

PRiusquam brevem præsentis thematis, interpretationem & explicationem tradamus, indicabimus quæ *causa* ad *hanc meditationem* nobis occasionem præbuerit: incidimus aliquando sub reliquis nostris privatis domesticis opellis in notatu dignam aliquam animadversionem, quam profert *Franciscus Baco, Baro de* VERULAMIO *Libro de dignitate & augmento Scientiarum Lib. IV. cap. 2. p. 108. plane censeo*, ipse ait: *ad officium medici pertinere, non tantum ut sanitatem restituat, verum etiam ut dolores & cruciatus morborum mitiget: neque id ipsum solummodo, cum illa mitigatio doloris, velut sympto-*

symptomatis periculosi, ad convalescentiam faciat & conducat; imo vero cum abjecta prorsus omni sanitatis ope, excessum tantum præbeat e vita magis lenem atque placidum: siquidem non parva est felicitatis pars (quam sibi tantopere precari solebat Augustus Cæsar) illa EVTHANASIA: quæ etiam observata est in Excessu Antonini PII, *quando non tam mori videretur, quam dulci & alto sopore excipi - - nostris temporibus medicis quasi Religio est, ægrotis, postquam deplorati sint, assidere: ubi meo judicio, si officio suo, atque adeo humanitati ipsi desse nolint, & artem ediscere & diligentiam præstare deberent, qua animam agentes, facilius & mitius e vita demigrent: hanc autem partem, inquisitionem de Evthanasia exteriori (ad differentiam ejus Evthanasiæ, quæ animæ præparationem respicit) respicimus, eamque inter desiderata reponimus:* porro *in Historia Vitæ & Mortis articulo 15. p. 490.* dicit: *de articulo mortis & de atriolis mortis, quæ ad illum ducant, ab omni parte (si modo id fiat per indigentiam & non per violentiam) inquirito:* insuper *p. 555. tit. atriola mortis ad artic. 15.* addit: *de atriolis mortis jam inquirendum, i.e. de iis, quæ accidunt morientibus in articulo mortis & paulo ante & post:* huc quadrat meditatio SCRIVERI in Siech-und Sieges-Bett andrer Theil. 1. Betr. *p. 34. 35.* verba ejus sunt: Ein hochberühmter und kluger Mann unsrer Zeiten (nominat Verulamium) hat unter seine bey der Medicin erlangte Dinge (desiderata) die Evthanasiam physicam gesetzet, dadurch er begehret, daß die Herren Medici möchten darauf bedacht seyn, solche Mittel zu ersinnen, dadurch wann nun mit einen Menschen es aufs Letzte kommen, und er die Zeitlichkeit verlassen muß, ihm die Todtes-Schmertzen gelindert, die Hertzens-Angst benommen

B und

und er ohn übriges Weh von hinnen scheiden möge: Wir lassen es dahin gestellt seyn, ob dieser Fürschlag bey denen Herren Aertzten ein Nachsinnen erwecket hat: ich habe aber wenig Gottsfürchtiger Seelen Abscheiden gesehen, da man solcher natürlichen Mittel bedürft hätte ꝛc. dum itaque homini moriendum est semel, quis non rectius *placidam*, tranquillam & cum *Simeone* pacatam optaverit mortem, quis non contra *gravem*, arduam, diram & duram metuerit mortem? ob id dignum esse judicamus, ut in *medico* etiam foro inquiratur, *quæ nam facilis* & placida, aut vicissim *difficilis* & ardua mors dicenda & agnoscenda veniat, & quomodo *illa promoveri*, hæc vero *declinari* & leniri possit: *naturale* hoc est votum, nec tamen Christianis prohibitum, qui ad imitationem precum Salvatoris, (mi pater si fieri potest fac, ut effugiam hoc poculum; quanquam non ut ego volo, sed ut tu) dolorem, abyssus, lora & vincula mortis, aut acerbam, amaram & quasi colocynthiacam mortem aversantur & deprecantur & ut placida morte obdormiscant, in votis habent; quare Eccles. *Syr. XLI*, 4. homines alloquitur: *ne formida mortis fatum; memento & majores & minores tuos, quod cum sit a Domino omnibus animantibus fatale; cur, quod supremo placet, recuses &c.* juxta naturalem itaque sensum & amorem homines longævam bonam vitam & placidam mortem votis deposcunt; quomodo itaque naturalibus mediis horum desideriis atque precibus occurrendum sit, præsenti deductione brevibus *indirecta* tamen demonstratione indicabimus: & quemadmodum Christianus *voluntati divinæ* se submittit, juxta illud conclusum HErr wie du wilt, so schicks mit mir im Leben und in Sterben ꝛc. attamen quoad *naturalem* æsti-

matio-

mationem ultimas vitæ horas *formidat*, de *glorioso* autem eventu *gaudet*, ſub ſuſpirioſo voto wanns nur überſtanden und durch gearbeitet wäre: manet tamen in mente & votis repoſitum deſiderium bene, beate, tranquille & facile vitam cum morte commutandi.

§. II.

Nominamus itaque *Evthanaſiam Medicam, Proceſſum mortis naturalis, facilem, lenem, temperatum atque brevem;* SCAPULA nominat evthanaſiam *mortem bonam atque facilem:* BUDÆUS, TUSANUS & CONSTANTINUS dicunt, *evthanaſia eſt bona mors & facilis, hilaris, Sueton. in Auguſt. ac ſpe bona in morte perfuſa æquitas:* non nobis hoc themate ſermo eſt de morte *beata piorum & juſtorum*, vom Todt der Heiligen, Seeligen und Gerechten, quæ tractatio non noſtri fori eſt, quo ſenſu *Joh.* HERMANNUS Ευθανασιαν. *Ludovicus* RECHENBACHIUS Chriſtianum agonizantem, *Joh.* WENDELINUS, *Nicolaus* PALLADIUS beatam mortem explicarunt: quo pertinent variorum theologorum tractatus, ſub titulo *diſce mori, ars bene vivendi & moriendi, de athanaſia & evthanaſia Wilh.* ALARDI: *Dulce amarum Albrechts: de arte bene beateque moriendi Joach. a* BEUST *Evthanaſia Wibrandi* WEISCHER. *Evthanaſia Georgii* SCHEPELERI: addimus *Dan.* SENNERTI *meditationes de bene vivendi ac beate moriendi ratione: e JCtis* nonnulla ad hunc ſcopum quadrantia tractarunt, *Chriſtoph.* BESOLDUS *in Opp. Politico de Vita & Morte. Petr.* MÜLLER *de inſtanti mortis hora. Polyd.* RIPA *de Actis in mortis articulo.* STRUV *de morte:* ſicut de hac *Evthanaſia in Lexico Caſtelliano* dicitur: *uti Theologis notat placidam & beatam mortem fidelium; ita in medicina*

significat mortem facilem, absque gravioribus Symptomatibus, v. g. convulsionibus, in qua significatione Octavium Cæsarem Augustum accepisse author est Suetonius in vita octav. cap. 99. quemadmodum itaque in sensu *morali* dici potest, quod *boni, exitus bonos*, habeant; ita de *bonis* & *malis* interdum in *physica* interpretatione enunciari potest, quod *facilem* aut *difficilem* exitum sortiti sint: *Medico* itaque sensu nobis *evthanasia* vocatur, præparatio & executio mortis *naturalis*, quæ *sine* strenuis, *anxiis*, *terribilibus*, nec *diu* durantibus afflictionibus *facile, leniter, breviter* & placide decurrit; de quo schemate edicere solent, es habe sich mit diesen Krancken bald und leicht zum Todt angeschicket, man habe kaum mercken können, daß es zum Sterben gehen werde, er sey unvermerckt still und sanft verschieden, man habe keine Ungeberde ihm angesehen, er sey unvermuthet mit einen tiefen Othem oder Seuftzer verschieden, man habe ihn kaum sterben sehn und nicht gedacht, daß sein Ende so nahe gewesen: man habe keine sonderbahre Todtes Kennzeichen vorher gesehen, er sey wie ein Licht ausgelöschet ꝛc. ꝛc. Et talis evthanasia partim *moribundum* concernit, partim *observatores*: *illum* quod attinet, tunc præter *extremam* quasi *virium* prostrationem *vix* singularem *dolorem* & *angorem* experiuntur, unde alii eloquuntur, der Todt habe ihn übereilet, sie hätten selbst ihr Ableben nicht so nahe vermuthet ꝛc. *reliquos* quod concernit, tunc hi tam *abbreviatam* & *tacitam*, imo inopinatam mortem in eximiam admirationem ducunt, hinc conqueruntur, wann sie sollen gewußt haben, daß dieser Krancke so bald und unvermerckt sterben würde, so hätten sie noch eines und das andere mit ihn abreden wollen ꝛc. hæc observatio, quod ipsi morientes

tes *comparate* quietam, tranquillam & *placidem* analyſin mortiferam experiantur, a *medicis* probe attendenda eſt; quæ licet ſub *cæleſti* directorio conſtituta ſit, nihiloſecius tamen *facilis* ejusmodi mors in *moriente*, ejusque *anima* atque *corpore* evidentibus ſignis, in *ſenſus* incidentibus, perhibet, quod cum *utrisque* Medicus ex *parte* prudens & providum commercium inire poſſit & debeat; eapropter in hac evthanaſia hoc reſpectu & *theologi* & *medici* meditationes ſuas conjungere poſſunt, ſiquidem quoad ſubjectum *animæ* & *corporis* talia colligunt phænomena, quæ dein ad *peculiarem ſuam* ſphæram, ſuos *uſus* ſuasque applicationes dirigere poſſunt: proinde evthanaſia illa, *medico* ſenſu agnoſcenda, complectitur *illum* mortis proceſſum, quo aut uno *continuo* tractu apparatus mortis progreditur, da ſichs mit einmahl zum Sterben anſchicket, und die Kranckheit zum tödtlichen Ablauff kömmt, aut ubi valetudinarii, nunc decumbentes, modo denuo officia ſua adminiſtrantes *ſucceſſive* & quaſi *quotidie* emoriuntur, tandemque *breviſſimo* temporis ambitu vitæ *finem* aſſequuntur, adeoque *leniter*, modice & tacite moriuntur: unde in *utroque* ſtatu evthanaſia contingere poteſt: tandem *ſubita* mors, *facilis* quidem, brevis, lenis & placida *naturali* æſtimatione, haberi poteſt, unde *ethnicæ* gentes, *avtochiriam* probantes, *hujuscemodi* moriendi modum, quippe *breviſſimum* ac leviſſimum, ſecundum ſuam dijudicationem ſelegerunt & applicueruntus, quæ tamen moriendi ratio atque levitas *noſtram* commendationem *minus* obtinet, quæ magis *corruptam* moralem, quam exacte *Medicam* animadverſionem complectitur: quas conſiderationes quoad titulum noſtræ meditationi præmittere placuit.

§. III.

Hæc meditatio *medica* de morte *facili*, leni & placida, in *transitu* nos ducit ad *medicam mortis generatim* instituendam disquisitionem, dein in *speciali* consideratione ad *peculiarem* mortis qualitatem, quæ *præsenti* themati præcipue respondet: reminiscimur hoc ordine effati *Horatii* GUARGANTI, Medici Itali, referente DIETERICO *in Jatr. Hippocr. p. 515.* quod *Medicus bonus esse non possit, nisi sciat, quomodo moriantur ægrotantes ex suis ægritudinibus*, unde mortis consideratio *omnibus* modis Medicis commendata esse debet, eapropter modo dictus DIETERICUS l. c. suum addit calculum, inquiens, *medicus scire debet quisnam modus salutis vel mortis* sit, siquidem SENECA *ep. 26.* testatur: *meditare mortem, qui hoc dicit, meditari libertatem jubet:* juxta *sensualem* conceptum mors vocatur ἀπαλλαγὴ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος ARISTOT. *de morte*, PLATO *in Phædone*, SOCRATES *in Gorgia*, PLUTARCHUS *in Consolat. ad Apollin.* qui dicunt: mors nihil aliud, quam rerum duarum, animæ scilicet & corporis a se invicem dissolutio, aut sec. AUGUSTINUM *in Psal. 48. tom. 8. mors vera, quam homines timent, separatio animæ a corpore est:* utut vero hæc mortis definitio *morali* sensu *vera* esse videtur, *medico* tamen respectui atque usui *minus* satisfacere creditur, quia juxta *traditionem* in *Medicina* de anima ferme nihil, aut parum, ad minimum præter obscuram & *metaphysicam unionem* illius cum corpore, vix aliquid laudabile asseritur, ideoque *plurimæ* vires, virtutes & qualitates *corpori* & *materialibus* attributis *magno* encomio adscribuntur, eapropter mors secundum gustum & sensum *physico-mechanicum* dicitur absoluta motus sanguinis quies:

LAN-

LANCISIUS *de Subitaneis mortibus Lib. I. c. 3. §. 1. p. 6.* ita de morte sentit: *mors est vera & omnimoda cessatio motus aëris, sanguinis & fluidi nervorum, in organis & per organa majoris usus, quæ naturales suas motiones vere ac omnino amiserunt: ita tamen firma & constans ut per naturæ vires resuscitari non possit; sive ut mechanice loquamur: mors est impotentia machinæ animalium ad motum fluidorum majoris usus:* ita mors definitur ex causa quidem *mediata* aut *ministrante*, qua posita ponitur vita, qua privata, privatur vita: *ejusdem* vero valoris, certitudinis & veritatis illa esset definitio, a causa *principaliori* efficiente petita, quando a PHILONE *alleg. legal. p. 45.* asseritur: mors nihil aliud est, quam finis & defectus, *quando anima desinit vivificare corpus*, aut sec. GARMANNUM *de mirac. mort. Lib. 2. tit. 7. §. 125. præsentia animæ animat, sive vitam conciliat, absentia mortem:* quam sententiam illustrat aliquatenus effatum REJESII *Camp. Elys. juc. quæst. 31. anima & vita pro uno eodemque habentur subjecto*, & P. ZACCHIÆ *Quæst. med. legal. Consil. 67. n. 4. Motus sunt ab ipsa anima, eorum principium est ipsa anima, ita ut ubi tales motus apparent, præsentem animam sit asserendum*, & viceversa: addimus effatum AUGUSTINI *in Jobum tr. 47. Vita carnis tuæ, anima est: vita animæ Deus: quomodo moritur caro amissa anima, quæ vita est ejus: sic moritur anima, amisso Deo, qui vita ejus est:* LUTHERUS Auslegung *Psalmi V. 6.* Die Seele ist das selbständige Leben in den Menschen, dadurch der Leib lebendig gemacht wird. = = = Die Seele machet den Leib lebendig und thätig, & *in Psalm. XVI. 10.* Die Seele wird in der Heil. Schrifft auch vor das Leben genommen, in so ferne sie dem Leibe Leben und Wachsthum giebt:

æquali

æquali consensu DIETERICUS *l.c.n.384.p.515.* dicit: *dissolutio copulæ animæ a corpore mors est, vita contra animæ cum corpore conjunctio est*, displicet autem SCALIGERO *Lib.3. Poet. c.10.p.226.* assertio, quod *mors sit vitæ privatio, quæ fit per separationem animæ a corpore:* quodsi itaque sec. *communem* consensum ad *formalem* vitæ rationem *unio animæ* cum *corpore* requiratur, ita subinde jure adhuc interrogatur, desideratur & expectatur *perspicua* explicatio & interpretatio, *quid sit* illa *unio animæ* cum *corpore:* quam hactenus nemo evidenter indicare & luculenter demonstrare potuit, ideo juxta hanc ignorantiam vita & mors definiri posset, quod *sint id, quod nescimus*, quia est unio animæ cum corpore, quam, quid sit, nescimus; sicut ARISTOTELES motum *Lib.3. phys. c.2. t.15.* definivit, quod sit *quidam actus difficilis quidem cognitu, sed nihilominus, qui esse potest*, aut sec. ROHAULTUM *in tr. phys. Part. 1. c. 10. facilis est motum experientia excipere, quam ejus definitionem invenire:* Attamen nos quoad *formalem* suam rationem dicimus, quod *Mors* sit *extrema mixtionis corporis humani destructio, vel proxime instans & necessario consequens, vel jam actu inchoans, a motuum vitalium confusione, oppressione & absoluta cessatione proveniens;* addimus hoc ordine notatu dignam *mortis physicam* explicationem B. SPENERI in der Glaubens-Lehr *Domin. XVI. Trinit.p. 1148. 49.* Wir wissen, die Seele wohne also in dem Leib, daß sie sich nicht nur desselben zu ihren Wercken gebrauchet, sondern ihm alles Leben mittheilet, und also den Leib erhält: Wann nun der Mensch stirbet, so muß schon vorhin eine Zerstöhrung einiger innerlichen Theile des Leibes vorgegangen seyn, daß er zu der Seelen Wohnung nicht mehr bequem

qvem ist, darüber muß sie die Wohnung verlassen. Daß also der Tod nicht von der Seelen, die immer ihre Wohnung, wann sie nicht ausgetrieben würde, gerne behielte, sondern von dem Leib kommet, wann er sonderlich das Geblüt in ihm, darinn die Seele am eigentlichsten ihre Würckung hat, so verdorben wird, daß die Seele den Leib, als ihr numehro unbequehm, verlassen muß. So bald dieses geschiehet, so gehet die Verwesung im Menschen an, und solches erstlich in den innern subtilen Theilen, das Geblüt stocket, sonderlich die subtilen Geister vergehn, und also, ob wohl die eußerliche Gestalt, ohne die bleiche Farbe sich sonsten bey vielen etwa noch einige Tage erhält, so ist doch das innere stracks in völliger Verderbniß und einen starcken Anfang der Verwesung: Dahero ob gleich durch erschaffene Krafft die Seele wiederum zu den Leib gebracht würde, könne sie doch darinn nicht mehr wohnen oder leben: GARMANNUS *de mirac. mort. dissert. prælimin. de cadavere §. III. p. 70.* eloquitur: *corpus ubi semel sine anima est, fit cadaver.* Et hæc *generatim* de *morte*, quia *objectum* dissertationis nostræ principaliter illam concernit, annotare placuit.

§. IV.

Quoniam autem nobis non tam de morte, quam potius de *morientibus*, moribundis & agonizantibus sermo est, ita inter utrumque statum *vitæ* adhuc & mortis *gradus* quidam est, qui in aliquibus subjectis brevis, lenis & facilis, in aliis arduus, difficilis, gravis, terribilis, miserabilis & tardus existit: haud quidem in sensu adeo *stricto* & arcto cum *Lancisio Opp. de subitan. mort. Lib. I. cap. 2. p. 4.* omnem mortem *repentinam* esse judicamus, quando illud punctum temporis, quo vita & mors conveniunt, quod

propterea ultimus vitæ & mortis articulus nominatur, pro *ſubitaneo* divortio accipitur, (*vid.* HORSTIUS *de conſerv. & cruent. cadav. p.18.*) quo *alludit* effatum Davidis *1 Sam. XX.3. certum eſt me a morte vix uno paſſu diſtare*; conſtat tamen proceſſum moriendi, i. e. *mutationes* languores & *defectus* motuum *vitalium* & functionum ſingularum ad *vitalem* œconomiam pertinentium, *gradu* differre, unde viciſſim in *naturali* ſphæra contingit, quod ſpirituali ſignificatu elocutus eſt apoſtolus *1 Cor. XV.31. quotidie morior*: quæ ſucceſſiva mors eſt; & ita in hiſtoria naturali caſus etiam *bis morientium* occurrunt, *conf.* D. PRÆSIDIS *tr. Medicinæ Theolog. p.376.386.ſq.* Quam ob rem *moribundi* nobis illi *medico* ſenſu dicuntur, qui non modo arte *humana* ſalvari *nequeunt*, ſed qui jam ad mortis metam & porticum nunc *laxis*, nunc *ſtrictis* velis contendunt; Diverſas tales morientium appellationes collegit B. STRYCKIUS in eleganti & medicis pariter commendanda diſſertatione *de Effatis Agonizantium cap. I. §.3. p.4.ſq.* Aſt dum præſenti tractatione de *morientibus* nobis ſermo eſt, ita juxta *communem* ſenſum mortem *naturalem* intelligimus, quæ *violentæ* opponitur, (*vid.* CAMMERARIUS *Syll. Memorab. Cent. XV. part. 49.*) omiſſa illa *ſupervacanea* dubitatione, an primo *ulla* mors *naturalis* appellari jure queat, ſiquidem *mors naturæ* abſolute *contrariatur*; dein an *violenta*, aut *ſimilis tragica* ratio & conditio mortis ſecundum conſuetum morem *minus naturalis* vocari mereatur, quoniam in hac æque ac in altera *non aliæ*, quam *naturales* rationes & qualitates obtingunt, ſiquidem mors *ſpiritualis* præc. *animam*, *naturalis* vero magis *corpus* concernit, hinc in foro *Theologorum* quæſtio illa movetur, an Moyſes, He-

noch

noch & Elias, ut & qui in futurum ad *ultimum* & extremum mundi *spectabilis* diem vitam protrahent, mortis *naturalis acerbitatem* senserint & experientur; quam quæstionem, quia nostram sphæram non attingit, licet nobis *haud ignota* sit, minus decidendam amplectimur: Præterea etiam non hoc themate morientes, aut *juniores*, aut *provectiores*, aut *seniles* excludimus, quoniam in *qualibet* ætate facilis & difficilis mors obtingere potest & solet, eo quod mors naturalis *omnibus* ætatibus, temperamentis, viribus, sexubus rationibus & familiarum conditionibus communis & inevitabilis est: Haud tamen secundum *genericam* nostram animadversionem excludimus conciliationem mortis *prææmaturæ, immuturæ*, insensibilis, improvisæ &c. quales rationes & differentias allegat CARDANUS *in dialogo de morte* & LANCISIUS *l. c. c. 3. & 4.* Attamen nec *nostri fori* esse æstimamus in caussas altioris & *divini* directorii, quoad facilem aut difficilem mortem scrutari & speculari, siquidem interdum pii homines amarum mortis aculeum experiri debenr *vid.* DN. PRÆSIDIS *disp.* cui thema est, *Memento mori* §. *IX.* quamvis nec in *talibus* casibus, *penitus* caussæ *naturales*, quæ sub *cœlesti* moderamine perinde consistunt, obliviosæ æstimationi tradendæ sint; siquidem in ordine *naturæ* summus rerum humanarum arbiter, naturalibus interdum causis uti solet; Præterea autem non constantes & semper *violenta* mors simul *brevis* & *placida* est, quemadmodum interdum sub præliis inter occisos per aliquot dies *lethaliter* vulnerati jacent, qui ardua & miserabili morte expirant; aut sicut *avtochiri* interdum per plures horas, aut unum alterumque diem adhuc *miseram* protrahunt vitam, & juxta vulgatum dicterium nec revivisce-

re, nec emori possunt: Simile quid relatum aliquando legitur, quod extremo supplicio rotæ conquassati & impositi delinquentes ærumnosa, *miserabili* & terribili morte, cum desperatione vitam finiverint: unde *Stoici* cum *heroica* & generosa *vel quasi*, avtochiria sua haud jactanter gloriari queunt: Quemadmodum etiam inter *repentinos morbos* & *subitaneam mortem* eminens differentia cedit, ut illi nec semper lethales sint, sicut LANCISIUS *Lib. de repentinis morbis* testatur, quorum diversi curati fuere, nec si *funeste* decurrant, mors propterea facilis & lenis esse debeat: quare consultum esse judicavimus, hasce differentias, animadversiones & instantias indicasse.

§. V.

Et quemadmodum *omnibus* moriendum, aut juxta DIONYSIUM HALICARNASSENUM *Lib. 6. mors omnibus ignavis æque ac fortibus fatalis est*, & sec. LUCIANUM *in vita Demonact. t. 2. Strenui & segnes fato potiantur eodem*, ita difficilis & facilis mors diversis accidere potest hominibus, & quidem quod rationem *Ætatis* attinet, non æque *infantes*, ob *naturales* causas, *corporis* mollioris, tenerioris & *infirmioris*, ut & imbecillitatis & *debilitatis* præ aliis lenem & *facilem* mortem experiuntur; siquidem exempla & casus testantur, quod *tenella* hæc ætas aliquando *gravem* subeat mortem, ita ut etiam *embryo* nonnunquam similem difficilem mortem experiri teneatur: interea tamen hæc ætas *non raro* etiam *placida* morte absolvitur: *Senibus* vulgo, hoc quasi privilegium, *tacite* & *placide* moriendi tribuitur: unde quidam asserunt, quod Senibus mors *secundum naturam* accidat: *vid.* GARMANNUS *de mirac. mort. dissert. prælim. §. 126. p. 83.* qui ait: *is fatalis exitus, qui*

secun-

secundum naturam accidit, neque morbum habet causam, neque casum violentum, sed senectutem ipsam & defectum vitalis substantiæ: attamen exempla etiam nonnulla *contrarium* testantur, ut alii *duram* Senum vitam accusare soleant, die Alten hätten ein hart und zähes Leben, *reliquæ* ætates, magis *robustæ*, vigorosæ & alacres frequentius quidem arduam & *difficilem* mortem experiri deberent, quoniam juxta *commune* dicterium, in iisdem lucta vitæ cum morte magis *strenua* esse dicitur: quare evthanasia non *absolute certæ* alicui ætati propria est; interea autem minus negare possumus, quod *infantes* omnino ob *exiguas* vires, ob facile harum *decrementum* & corpus laxum, *Senes* autem ob virium *defectum* & majorem corpus viribus & motibus instruendi ineptitudinem, majorem etiam proclivitatem *facile* & placide moriendi possideant: accidit insuper in nonnullis Senibus, ut *lenta* obdormiscant morte & per plures dies *absque morbo* lente & clandestine moriantur; commemorat talem casum RIEDLINUS *Lin. Med. An. V. August. obs. 7.* sub titulo: *Senum lenta mors:* inter alia dicit: *Deus longævitatis causa utpl. per causas naturales agit, nec prohibitum est in easdem inquirere*, recenset proinde bigam casuum, ubi vir 87. ann. virium *successivum* defectum expertus fuit, ut in lecto se detinere opus habuerit, qui subinde parum cibi sumsit, omniaque medicamenta *frustra* adhibita fuere, in quo tandem per tres hebdomadas pulsus vix notari potuit: alter Senex tandem de ventriculi debilitate conquestus fuit, omnia ingesta vomitu rejecit, ingentem sanguinis copiam per hæmorrhoides profudit, per 14. dies pulsus defecit, viribus exhaustus, loquela intercepta, intercurrentibus animi deliquiis tan-

 dem

dem expiravit; hinc SEBIZIUS *in diff. de Marasmo* hunc affectum *successivam placidam Senum analysin* nominat: Præterea præsens tractatio *evthanasiæ medicæ singulis* Facultatibus usum aliquem promittit; nam quoad officia *Theologica præparatio* ad beatum obitum magis *ordinata*, constans, sedata, tranquilla & opportuna esse potest, sine præcipitato saltu & anxio tumultu, ubi assistentes & consanguinei *conscientiosum* Theologum non nimiis desideriis *præmaturarum* consolationum, posthabita reliqua docimasia vitæ ante actæ, quotidianæ pœnitentiæ, renovationis, sanctificationis, fidei &c. affligunt, sed ordinatum processum atque regularem modum conversandi cum moribundis modeste & patienter observant: unde talis theologus tranquilliori sedamine conscientiæ suæ & erecto magis animo spirituale officium suum ejusmodi morituro præstare potest: Dein *Judices civiles*, *advocati*, alii Sententionantes, magis in factis & judicatis acquiescere possunt, si cognoverint ægrum non anxia, ardua, difficili & misera expirasse morte, hinc placide mortuorum confessiones, testimonia, testamenta, juramenta (*quamvis mors ipsa per se juramenti loco valeat*, *Seb.* MEDICES *de Mort. Part. III. n. 28.* BESOLDUS *Consil. 138. n. 17.* & *Conf. 269. n. 71. 72. Joach.* MYNSING. *Cent. 1. obs. 13.* CARPZOV. *Part. II. Const. 16. Def. 9. n. 3.* aliique) &c. *majorem* fidem & valorem obtinent; *conf.* STRYCK. *de effatis Agonizantium cap. 3. 4. 5.* Quod *Medicos* attinet, tunc hanc cognitionem, lenis obitus, in quo artificioso negotio ad *erigendos* moribundos, quibus non modo verbis, sed etiam *verbis* adsistere debent, ad *prognoses* veras formandas, & ad varia officia in medendi methodo præstanda, applicare possunt & debent: Quid

referat

referat *Philosophos Evthanasiæ* notitiam acquirere, facile perinde demonstrari potest: HIERONYMUS *ad Ruffinum Pythagoræ* tribuit definitionem *Philosophiæ*, quod sit *meditatio mortis*, & *Socrates* hoc de *Platone* refert: unde MARCUS MARCI *in Philos. restit. P. 3. Subs. 5. p. 267.* dicit: *Platoni Philosophia est mortis meditatio, non quæ corpus anima privat, sed quæ animum a vita sensitiva & passionibus abducit & ad vitam pure intellectualem disponit:* & ita DAMASCENUS *Dialectic. c. 3. Philosophia meditatio mortis electivæ & naturalis: salutaris hæc definitio & monitio etiam illo sensu, ut ultima & posthuma meditemur, & vivamus morituri iterumque victuri:* quemadmodum CICERO *Lib. 1. Tuscul. quæst. Philosophiam meditationem mortis naturalis appellat.* Si itaque Philosophia *rationalis* Medicina *Mentis* & Philosophia *Moralis Medicina Voluntatis* est, quidni bene philosophari i. e. *evthanasiæ* rationem habere necesse fuerit, ut *intellectum, mores, inclinationes* & *passiones* in sphæra & curriculo *vitæ naturalis* ita dirigamus & coerceamus, ne arduam, turbulentam & confusam mortem causentur, dann wie gelebt, so gestorben, *conf.* D. PRÆSIDIS *disp. de Morum & Morborum consensu.*

§. VI.

Quod nunc hanc *medicam* Evthanasiam, quoad Signa & characteres concernit, tunc nonnulla indicia in *Animo*, aliqua in *Corpore* & eo spectante nunc *corruente* œconomia *vitali*, observari & significari debent: Quoad *animum*, quidam homines, qui antea *præcipitis*, *impetuosi*, *immoderati*, impatientis & *iracundi* affectus extiterant, nunc *appropinquante* morte, tranquilli, quieti, mites, lenes, morigerique evadunt, ut alii ex hac insigni *mutatione mortis* ter-

minum

minum *imminentem* colligant: quemadmodum itaque animus hac ratione in meliorem & benigniorem ſtatum convertitur, ita inde lenior & mitior exitus vitæ expectatur: quid quod quamdiu ægri adhuc inquieti & impatientes ſunt, tam diu communiter magis mala metuenda, quam bona ſperanda ſunt: & ſi viciſſim æger *tranquillus* & ſedatus apparet, tunc aſſidentes colligunt, fore ut mors ſimiliter tranquillior brevi obtigerit: quo *contumacius* vero ægri cum *moroſitate* reluctantur, eo majores *difficultates* omnibus mutationibus ſe immiſcent; quare vigilantes & adſiſtentes valde talium *moroſorum* ægrorum mortem *abhorreſcunt*, malo ſub omine, es werde noch bey den Sterben, einen harten und ſchweren Standt und Kampf ſetzen; ideoque generatim *Mortis* Proceſſus, *Lucta*, *Pugna* (τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ & factus in agonia, ich habe einen guten Kampff gekämpfft: und als er in einen ringenden Kampff war.) Certamen &c. vocatur: vox ἀγωνία juxta *Scapulam in Lexico* denotat talem luctam, qua olim apud ethnicos in publicis ſpectaculis lacertoſi viri conjunctis viribus ſtrenue pugnabant: addimus verba *Wenceslai* BERGMANNI *in tremenda mortis hora Part. I. c. 4. p. 21. 22.* Eben ein ſolch Kämpffen und Ringen, (wie bey den Heydniſchen Schauſpielen) gehet auf gewiſſe Maaß zwiſchen unſrer Natur, und den Todt für: wie dann auch das griechiſche Wörtlein, welches St. Lucas von des HErrn Chriſti geiſtlichen Todes-Kampff brauchet, ingemein (wie den Gelehrten bekannt) von aller Menſchen leiblichen Todtes-Kampff und den letzten Todtes-Zügen geſaget wird: hinc ἀγὼν vulgo certamen dicitur, unde agonizantes dicuntur, juxta P. ZACCHIAM *Qv. Med. Legal.*

Lib. 2.

Lib. 2. tit. 1. qv. 19. n. 6. qui in extremis positi, aut constituti sunt, aut qui in extremis laborant, die in letzten Zügen liegen. Luctamen mortis. CELLARIUS *Cur. post p. 246.* & VOIGT *in indice lat. p. 113. certamen quod moribundi certant:* Præterea in *animo* morientium observatur quies, tranquillitas eine Stille, eine Gelassenheit, eine Ruhe, & cum spe ac *jucunda* expectatione *brevioris* clausulæ omnium calamitatum repleta mens: aliqui morientium in tranquillam *taciturnitatem* abeunt, alii blandum, lenem ac suavem compellationem & conversationem cum assidentibus & ministrantibus continuant, & dein post breve intervallum, vel leniter se erigentes, vel molliter sedentes, vel aliter se, quantum licet, occupantes, placide emoriuntur; ejusmodi compositæ & tranquillæ mentes, morbo quidem *extreme* enervatæ, inter officia quædam blande expirant, juxta illud: imperatorem non decere, nisi stantem mori, aut quod Pontifex *Sixtus V.* a Cardinali nepote febre quadam detentus respondisse juxta testimonium *Gregor.* LÆDI *de vita Sixti V. edit. germ. Lib. XI. p. 408.* ihr solt wissen, Vetter, daß gleichwie die Nachtigall mitten im singen stirbet, also ein Fürst mitten im Befehl seinen Geist aufgeben muß: quo spectant casus ægrorum sub *colloquiis* & *cantionibus*, imo sub *placido risu* mortuorum; egregium specimen ejusmodi evthanasiæ, inter *ambulandum, canendum* & *laudes divinas* evehendum extat in curriculo vitæ Anglici quondam Theologi *B. A. W. Böhmen* in præfat. a *B. Rambachio* illius scriptis præmissa *p. 38. 39.* sub clausula: so kam er in etlichen Minuten hinüber zu den Geistern der vollendeten Gerechten: Porro constant casus *moribundorum*, in quibus adhuc improvisum *gaudium* ex-

citatum fuit, v. g. desiderato, optato & sperato adventu & *reditu* parentum, conjugum, consobrinorum, amicorum &c. unde innotuere dicteria, sie haben nicht eher sterben können, nachher aber sind sie bald und sanft verschieden: quamvis quidem vicissim aliquando contrarium eveniat, de quo casu alibi agendum erit; quando præterea contigit, ut quidam ægri sub *maximo* morbi *vigore* valde *inquieti*, impetuosi, imo plane *delirantes* fuerint, appropinquante nunc articulo mortis denuo *rationis integræ* pro virium modulo usum recuperant, sedati & *tranquilli* evadunt placideque moriuntur; adeo ut, quamprimum rationis integritas & tranquillitas rediit, indicium inde colligatur, nunc instantis *brevioris* & *levioris* obitus, inde effatum innotuit, wann die Patienten ausgerasset, so werden sie entweder gesund oder sterben bald; ejusmodi exempla in attenta praxi medica satis manifesta observantur, qualia etiam BERGMANN *l. c. Part. II. c 5. p. 51.* varia allegat: *vid.* MULLER *de ægro Agonizante c. 5. §. 8. p. 34.* ubi signis mortis annumerat, *quando prægressum furorem, mentis captivitatem & motum, adhuc aliqualis intellectus usus sequitur* (quod nos dicimus: Er kommt vor seinen Ende noch wieder zu sich selber,) & summa quies: er fängt an stille zu liegen, er wird bald Abschied nehmen &c. Porro homines *patienter* & *tranquille* lenem excessum optantes & expectantes, eandem evthanasiam utpl. etiam experiuntur; quando animus ab aliis *spiritualibus* & *terrenis* ærumnis liber & immunis est, facilior tunc atque lenior expectanda erit vitæ migratio: hinc utpl. certum indicium, ægros morituros esse existit, quando ab omnibus *reliquis curis*

se

se *liberant* evacuantque, ut nil nisi *tranquilla mente* perbrevem anhelent analysin.

§. VII.

Sensuales operationes quod attinet, tunc homines, qui sub reliqua *extrema virium* imbecillitate *Sensus externos* modico aliquo usu exercere & applicare possunt, non raro *lenem* experiuntur vitæ clausulam, quam mortem *philosophicam* nuncupare possemus, quando videl. *rationis* & *sensuum* externorum *comparata* integritas *proxime* ad ultimum vitæ punctum continuat: de quo statu eloqui solent, der Sterbende habe Verstand und Sinnen bis an den Todt behalten, in quibus *subito* dein mutatio vitæ cum morte contingit: in nonnullis bene & *facile* morientibus evenit, ut proxime ante obitum insolitos *pellucidos* aut lucidos, proinde etiam *clara* visione præditos impetrent oculos, aut *canoram* & *acutam* obtineant vocem, quam aliqui morientium cantilenam *cygneam* appellant; in aliquibus *insolitus* oritur *odoratus*, vel graveolens, vel suaveolens; hinc generatim *Prosp.* ALPINUS *in Præsag. vitæ & mort. Lib. 2. c. 11. p. 169.* pro lethali declarat signo, si ægris omnia *odore adversa* existunt: interea in *quibusdam* hæc mutatio *facilem* vitæ finem præcedit: in aliquibus consequentem placidam mortem, stupor & anæsthisia, ein Ersterben der Glieder oder Fühllosigkeit antecedit, dum in *intraneis* & *externa* regione corporis, nec *bonum* nec *malum* sensum, nec *dolorem*, nec *confortationem* experiuntur, ut & oblatorum *remediorum vires* & operationes haud amplius sentiunt, ita ut *sensim*, attamen *inopinato* & tacite expirent, de quo dicunt, sie mercken, daß ihnen nach und nach die Kräffte, oder der Geist entgehe, usque dum in hunc

mortiferum torporem deveniunt: ſterben alſo bey gutem Verſtand: & hæc Senſationis *clandeſtina* abolitio, *mortem inſenſibilem* reddit; quippe quæ ſucceſſiva mutatio & virium atque Senſuum privatio *non* ita *moleſta*, ac reliqua, quæ ſub *tumultuariis* circumſtantiis contingit, quæve ſubinde tanto magis animum & corpus affligit: eapropter ægri *ante* mortem aliquot diebus atque noctibus *vigilantes* tanto magis *enervantur*, ut ad mortem *facilius* perveniant, *leniorem que* vitæ exitum ſubeant: nonnulli morientes adeo *animo* erecti ſunt, *corpore* vero ita *debiles*, ut quando tales corpore firmos ſe eſſe, ſibi perſuadent, quales mente ſe eſſe agnoſcunt, ſurgere, ambulare & officia quædam adminiſtrare audent, ſub hac vero *inſenſibilitate* motiferа in animi deliquium incidant, & brevi expirent: Neque infrequens eſt obſervatio, quando *nonnulli* morientes blandam ac *ſuavem dormiendi* proclivitatem ſentiunt, ſi antea cum multa virium jactura *inſomnes* dies noctesque tranſegerunt: impr. memorabilis eſt obſervatio, quando *prægreſſis* temporis terminis *valetudinarii* ſuæ afflictionis conſuetam *moleſtiam* toleravarant, nunc inopinato modo in *placidum ſomnum* inclinant, per aliquot horas in eodem perennant, nec facile inde excitari poſſunt, & tandem illo finito *ſubito* mortis articulum ſentiunt brevique animam efflant: multa hujus obſervationis teſtimonia proferre & effata morientium, quoad hanc circumſtantiam in medium proſerre poſſemus, ni plures annotationes in hac meditatione conferendæ eſſent: Quemadmodum itaque juxta ROLFINCIUM *medic: conſ. Lib. 2. conſ. 5. p. 89. Somnus mortis frater eſt* & SENECAM *de tranquillit: anim. cap. 15. nam & Somnus refectioni neceſſarius eſt: hunc tamen ſi per*

diem

diem noctemque continues, mors erit: nec non ad *Ovidii* carmen *Naso Amor. II. 9. 41. Somnus gelidæ nisi mortis imago est: conf.* FRANCKENAU *Satyr. Medic. 8. §. 43. sq.* ita sub & mediante somno varii moribundi *placidam* acquirunt mortem: Quidam ægrotantes sub extremitate morbi *diuturnas vigilias* perpessi, tandem præter expectationem aliqualem *somnolentiam* sentiunt, in quam quidem cum desiderio propendent, ast perfecte in placidum somnum ingredi haud possunt, adeoque inter *somnum* & *vigilias* luctamen experiuntur, qualis status cum comate vigili comparari potest. Quod de *Somno* modo dictum fuit, variis exemplis probari potest: pertinet huc effatum REJESII *Camp. Elys. juc. qu. 50. n. 2. Somnus, cibus, ut ipsa vitæ subsidia, vitam rapere videntur:* inde communis elocutio, *morte obdormire*, man sey sanfft entschlafen: unde nonnulli ægri integra ratione & externis sensibus adh. præsentibus somno præter opinionem obruuntur, insuperque rogant, man solle sie nun ein wenig ruhen lassen: sub quo somno etiam aliquando citra culpam oblati cujusdam incongrui remedii, placide expirant, nec ad naturalem vitam evigilant; hinc illæ lacrymæ, man habe einen solchen Patienten nicht sterben sehen, als man ihn von Schlaf ermuntern wollen, sey er kalt, todt, ohne Leben gewesen, *Casp.* BRAVO *Resolut. Medic. Part. 3. disp. 4. resol. 12. p. 716. §. 2.* asserit: *ea experientia nota est, quæ soporoso somno affectos sæpe occumbi demonstrat.* & *Petr. Mich. de* HEREDIA *Tom. III. opp. circa finem c. 24.* testatur: *non raro ægri dulci sopore amaram vincunt mortem: conf.* CARDANUS *Dialogo de morte:* SPENERUS *in Concion. funebr. Part. II.*

 p. 380.

p. 380. Part. VII. p. 134. Part. X. p. 97. GERBERUS *in Historia Regenitorum Part. I. hist. 19. p. 519.*

§. VIII.

Corporis rationem ineuntes, aut conſiderationem motuum & functionum ad illius œconomiam pertinentium, connectentes, in quibus ſigna *naturalia*, ideoque ad *medicum* forum ſpectantia occurrunt, quæ *evthanaſiam* prædicere & expectare permittunt, tunc illorum varia etiam occurrunt, & quidem aut *ſimultanea* & præceps, aut *lenta* & ſucceſſiva *virium proſtratio*, unde ipſi ægri obſervant, quod ſenſim moriantur; hinc GALENUS *Lib. II. de Temperam. Cæl.* RHODIGINUS *Lib. 21. antiqv. Lect. c. 4.* MINDERERIUS *threnodiæ medicæ ſ. planctus medicinæ lugentis c. 22. mortem ſucceſſivam naturalis caloris extinctionem* ſuffragantibus multis aliis medicis nominant; quare quidam morientes ſentiunt velut ex omnibus corporis ſui *extremitatibus* atque *poris* vires expirare & emigrare, daß ihnen die Kräffte und der Geiſt entgehen, hinc denique *placida lipothymia*, quam nonnulli pro *catarrho ſuffocativo*, aut *apoplexia* habent, e vita diſcedunt: quid quod extremam *impotentiam*, *voluntario* motu ſe ſublevandi, experiuntur, hinc in uno quaſi ſitu decumbunt, de quo dicunt, ſie fangen an ſtille zu liegen und zu werden; ob eandem virium extremam jacturam evenit, ut ſi vel aliquatenus corpore moveantur, tanto magis *erigantur* in *animi deliquium* incidant, aut inter adſiſtentium tractationem expirent; hinc obſervare licet, quando adſtantes ejusmodi extreme debiles hauſtulo quodam reficere contendunt, eosque paululum movent eriguntque, *inter ſorbitionem* illi *tacite* emoriantur: ſpectat eo, quod ita ener-

enervati ægri nunc *ponderofiores* evadant, ideoque pro moribundis habeantur & expectentur: huc pertinet HIPPOCR. effatum *Lib. Prænot. ſ. 8. text. 13. edit. Lind. converti autem convenit facile ægrotum & in attollendo ſe levem eſſe: ſi vero gravis eſſe apparet & reliquo corpore & manibus & pedibus magis periculoſum eſt: conf.* GARMANNUS *mirac. mort. Lib. II. tit. 3 ſ. 21. p. 395:* qui *ſ. 25. p. 369. animæ* incorporeæ adſcribit efficaciam quod vivo corpori *levitatem* conciliare poſſit, idque teſtimonio KENELMI-DIGBY *tr. de immortal. anim. c. 5. 6. 7. 8.* confirmat, inſuperque judicat, eandem *animam absque motu extrinſecus impreſſo quendam moventem fontem vitæ in ſe continere:* e qua conſideratione aliquatenus ad oppoſitum *levitatis*, videl. ad *gravitatem* corporis in *morientibus* concludere integrum erit: utut vero *indifferenter*, ſive facile, ſive difficulter morientes corpore graviores evadunt, attamen *major* gravitatis gradus *majorem virium* defectum, & hic conſequenter *faciliorem* obitum denotat; præterea *pulſus* in talibus moribundis utpl. *extreme debilis* eſt, ut aliquando, plane ceſſaſſe appareat, unde medici multa de *Aſphyxia* ſignificare ſolent, e quibus multis obſervationibus tantum allegare lubet caſus, ſed illos etiam rariores, *deficientis* pulſus, qui non æque facilem mortem indicarunt. v. g. *de pulſu per 36. boras ante obitum ceſſante A. N. C. Dec. 2. an. 7. obſ. 180. de pulſu 8. dies ante obitum in hydropico & nephritico deficiente* Breßl. Geſch. 19. Verſ. *p. 96. de moribunda, quæ intra triduum nullum pulſus ſuperſtitis veſtigium* exhibuit: *vid.* PECHLINUS *Lib. 3. obſ. 3. p. 398.* utpl. tamen pulſus deficiens non modo *appropinquantem*, ſed & *facilem* prædicit mortem, ut ſubinde verum

rum sit assertum RIEDLINI *Lin. Med. An. 3. Jun. observ. 9. p. 372. tit. Pulsus morte jam instante haud ita malus*, quod *bono pulsui haud semper fidendum sit: conf. Prosper.* ALPINUS *de præsag. vit. & mort. ægrot. Lib. 4. c. 5. p. 362.* tit. *cur pulsus in quibusdam febb. exitiosis appareant aliquando recte valentium similes;* haud vero de *cessatione* tantum pulsus in *carpis* loquimur, qui testante observatione & ex hac LANCISIO annotante *de subit. mort. Lib. I. cap. 16. p. 50. seq.* non æque motus cordis abolitionem comprehendit; multo minus intermittentis pulsus hoc loco considerationem habemus, sed *adeo tacitam*, lenem & *extreme* debilem cordis systolem intelligimus, ut *nullo signo* & experimento facile explorari possit, siquidem in ejusmodi ægrotantibus *absoluta* pulsus cessatio, *haud facile*, multo minus *sæpe* reditum sui expectat, quin potius secundum *communem* observationem sub hisce circumstantiis *plenariam mortem* indicare jubeat.

§. IX.

Hisce Signis, *corporis* œconomiam attinentibus, addimus porro *Respirationem* valde *debilem*, tardam, raram, interruptam atque lenem, non æque anxiam, (quæ *arduas* utpl. moriendi qualitates involvit) sed præter reliquas etiam *frigidam;* qualis respirationis conditio perinde *summam* virium prostrationem complectitur, sub qua *gravis* & difficilis mors *non* facile formidanda; quando itaque alicujus *chronici*, vel *acuti* morbi status eo usque devenit, ut hæc mutatio observetur, non modo certius funestus eventus significari, sed & pro ratione subjectorum facilior mors prædici potest: Præter hæc signa annotanda est subita *mutatio adspectus* & naturalis *similitudinis*, wann die

Kran-

Krancken ihre Aehnligkeit geschwind verliehren, præc. si non intra *brevissimum* temporis terminum mutatio in *meliorem* statum superveniat, quæ conversio non modo extreme periculosa, sed plurimum lethifera est, & si subito illa ingruit, eximia existit, & ita etiam persistit, brevissimnm ideoque *facilem* obitum, indicit; eaque propter *Facies Hippocratica* in Prognosi medica adeo ominosa est: quando itaque talia signa *repente* apparent, communiter *perbrevem* mortem prænunciant: Quodsi porro ægri antea per *plures* dies *intimam* & constantem *abstinentiam* a *cibis* senserint, insuperque *vigiliæ crebriores* & *virium* eminentes jacturæ conjunctæ fuerint, communiter facilem obitum ægri experiuntur, inde enim domicilium vitæ naturalis *undique* corruit; Si subito ægrotorum *cutis rugosa* & conspectus *vetustus* apparet, wann die Krancken altern oder ein altes Ansehen bekommen: quo plus, quo citius etiam hoc evenit, atque *persistit*, eo certius, eoque citius emigrant: id quod etiam contingit, si *subito* ægri propriam similitudinem amittunt, & majoribus assimilantur: *vid.* BARTHOLINUS *Cent. 4. hist. 31. Petr. a* CASTRO *de febb. malign. petech. Sect. 4. §. 33.* BORELLUS *Cent. 2. obs. 84.* FASCHIUS *Ord. & method. cognosc. causas c. 28. p. 57. Rod. a* CASTRO *Med. Politico Lib. 2. cap. 9. p. 87.* Quando *calorem* naturalem *subito* & eminenter perdunt, vt *exteriores* regiones *mortifero rigore* & *frigore*, ast præsente & *integra ratione*, afficiantur, non modo certa, sed & *facilis* mors expectanda erit: Quodsi porro *evacuationes* quædam, præc. *sanguinis* vehementer & *constanter* continuaverint, tunc ægri subitaneam & simul sub *extremo virium* dispendio *facilem* subeunt mortem: id quid

etiam de *variis aliis prodigis* excretionibus valet, quæ *præcipitem virium* proſtrationem & interdum inproviſam mortem pediſſequam involvunt: hinc ſudores *colliquativi* & diarrhœa talis facilem & placidam vitæ *clauſulam* promittunt, quando *omnibus* ferme *viribus* deſtituti expirant; eo pertinent *involuntariæ* ægrotantium & morientium excretiones, quæ *extremum* languorem & virium plenariam jacturam comprehendunt, ut propterea proceſſus & articulus mortis *non* adeo *diu* durare, nec admodum *ſtrenue* decurrere poſſit; hiſce ſignis adhuc addimus *privationem ſenſationis* rerum & mutationum, quæ in & cum corpore contingunt: velut *inſenſibilitatem* circa *involuntarias* illachrymationes, alvi & urinæ excretiones: *vid.* MÜLLERI *æger agonizans l. c. ſ. 7. p. 34. quando ob ſphincteres relaxatos agonizantes inſcii, in ſtragulum fæces, ut pl. nigro colore tinctas (cave autem me martialia aſſumta tibi, hic imponant) vel urinam demittunt, quod ut pl. mulierculorum inſtantis horæ mortis infallibile ſignum eſt, dum dicunt:* er läſt ſchon das Waſſer unter ſich gehen; nun iſt keine Hoffnung: & licet id generale tantum ſignum *lethale* exiſtat, *eo* tamen reſpectu *facilem* mortem prænunciat, quando non modo *inſenſibilitas* illa in ægro obſervatur, ſed & *extrema virium* proſtratio ſimul conjuncta eſt: cum hac obſervatione *connexa* etiam hæc eſt nota *facile* morientium, quod reliquam *morbi* ſui *moleſtiam* non amplius ſentiant: hinc CAMERARIUS *in Syllog. memor. Cent. 16. part. 80.* hanc quæſtionem profert, *cur moribundi non doleant*: & ſi *Caſp.* BRAVO *Reſolut. med. Part. I. diſp. 4. Sect. 2. reſol. 1. ſ. 1. p. 128.* profitetur *nullam mortem ſine dolore eſſe*, limitationem tamen *ſ. 3. p. 130.* adjicit: *cum quali-*

quælibet mors sit contra naturalem inclinationem, nulla est mors sine molestia & naturali repugnantia, est tamen sine dolore proprie dicto prout pertinet ad tactum & fit ex subjecto subito & affatim corrumpente naturam tuctusque inducentem vehementissimam alterationem &c. talis *anæsthesia* mortem *instantem* designat, quando ægri nec calidam, nec frigidam qualitatem, nec suaveolentia nec graveolentia amplius sentiunt, *rationis* tamen usu adhuc fruuntur; vicissim vero contraria sensatio brevem & subitam mortem prænunciat, v. g. si adhuc corpore *calidi* sunt, & de *frigore* conqueruntur, aut si *horridum frigus* sentiunt & tamen *anxie sudant*, tanto magis si *intrinsecus*, *gelidum horrorem*, experiuntur, utpl. obitus instat, & brevi absolvitur; huc referimus *inopinatum* morientium, aut extreme decumbentium *appetitum*, quando *antea* summam ciborum aversationem toleraverant, tunc subito fervidum & impatientem appetitum experiuntur, quodsi etiam ipsis cibi apti offerantur, tunc *avide* eos aliquando *ingerunt* & interdum aut inter edendum, aut post assumptos cibos mox e vivis discedunt: *conf. Prosp.* ALPINUS *de præsag. vit. & mort. ægrot. Lib. 4. c. 14. p. 399. sq.* siquidem communiter ejusmodi saltus ad *extrema* in valde ægrotantibus non modo *lethalem*, sed & *brevem* mortis statum indicat, modo aliæ hactenus recensitæ circumstantiæ judiciosæ concilientur: tandem addimus hoc signum, quod aliquando *placidæ* & facilis mortis præcursor *animi deliquia* sint, quæ *antea* in eodem morbo *non* obtigerant, quæ autem aliquando revertuntur, nec tamen *rationem* subito *confundunt*, usque dum in brevi temporis distantia, ægri ultimum vitæ terminum assequantur: Et hæc selecta quædam signa

Evthanasiam juxta naturalem, aut *Medicum* sensum præsagiunt, quæ nostro themati & instituto satisfaciunt, dum adhuc *alia mortis* signa prostant, quæ sphæram nostram haud feriunt & concernunt, unde in illis præsenti tractatione acquiescemus.

§. X.

In ordine nunc significandum erit, quænam *subjecta* juxta cognitionem *physico-medicam* ad *Evthanasiam* acquirendam proclivia sint: secundum seriem *ætatum* hanc meditationem tractantes, *facilem* mortem experiuntur *infantes*, quæ sub *formationis* & *gestationis* suæ termino varia incommoda perpessi sunt, videl. gravia, ardua & sontica *animi pathemata* matrum suarum, nec non *alias afflictiones* & difficultates, unde processus *formationis* valde impeditus & *perturbatus* fuit; hinc ejusmodi infantes mox e *primis* suis rudimentis, perquam *infirmi* redduntur, ut post partum *tarde* & *difficulter* & robore & mole corporis accrescant, haud diu vitam protrahant, ideoque post breve vitæ curriculum *tacite* & *facile* expirent: idem illis accidit infantibus, qui subinde *sub generationis* negotio facile *abortum* passi sunt, & difficulter conservari potuerunt, quorum plurimi non modo *citius* moriuntur, sed similem citatam & facilem mortem experiuntur: id quod illis infantibus æque contingit, qui sub formationis opere morbo correpti fuere, nec non qui valde *periculoso*, ancipiti & *difficili* partu in lucem editi ideoque mortifera *enervatione* oppressi & affecti sunt; ad hunc censum pertinent infantes, quibus a parentibus per *hæreditatem* distincta *imbecillitas*, teneritudo & sensibilitas communicata est, qui e processu generationis jam *adversa* valetudi-

ne

ne & *vitiosa interna* corporis conformatione laborant, qui a prægresso *arduo* partu aliisque morbificis causis ex utero *Hydrocephalum internum* gerunt; porro numerum talium infantum illi augent, qui *præmaturo* partu uterum egrediuntur, adeoque *magna* cum alteratione & *prostratione* virium naturalium in spectabili mundo vitam degere, variisque vicissitudinibus rerum naturalium frui inchoant, unde eximie *debiles* permanent, nec facile longiori vita fruuntur, sed celeri & facili morte e choro & foro viventium abripiuntur: huc etiam spectant *gemelli*, quorum plurimi brevi e vivis migrant, interea sub peculiari *infirmitate* ad mortem præparantur, & *facili* obitu auferuntur: Quod si dein *infantes* & *puerilis* ætates homines in *Chronicum* incidant morbum, tunc quidem sub eodem aliquandiu *miserum* statum tolerant, ut non raro *superstitiosi* homines *naturalium* causarum conciliationem deserant & *incantamenta* accusare haud erubescant; quando vero tenellula hæc ætas corpore *emaciata* & *viribus* valde depauperata est, tunc accedente articulo aut hora mortis brevi termino & facili modo spiritum efflant: Et quamvis *Adolescentiæ* & *Juventutis* periodus plenioribus viribus instructa sit, ut propterea sub luctamine mortis diutius perdurare queat, imo non raro soleat; nihilo secius tales etiam annotantur casus, ubi ejusmodi subjecta atque ætates placida & facilis mors solvit, præcipue si *diuturno* mobo exhausta fuerant, ob id evenit, ut, dum vegetæ tales ætates alioquin sub *breviori* morbo succumbentes, strenuis *convulsivis*, motibus & arduis moriendi præparationibus expirant, vicissim sub *chronico* hectico, phthisico, &c. morbo, post *prodigas hæmorrhagias* perpessas, nec

non quando alias ſymptomaticas *copioſas* evacuationes ſubierunt, aut *multis* & motus valde adigentibus & dilapidantibus, vel plane heroicis remediis enervatæ, tandem vel *nullas* ejusmodi convulſiones, vel *valde breves* & *leves* inſuperque *facilem* mortem experiantur; ſimiliter in hiſce aliisque ætatibus prægreſſæ *multæ vigiliæ* cum crebrioribus *dejectionibus* alvinis, *incurabiles* ægros extreme *enervant*, inſuperque ad facilem mortem diſponunt: Tandem etiam de *Senili* ætate vulgo obſervatur, quod ſenſim terminetur, indiesque *placide* ad mortem diſponatur, quare vulgo aſſeritur, quod juxta ARISTOTELEM *mors homini minus moleſta ſit ex Senio*, referente KORNMANNO *de Mirac. mort. Part. 6. c. 43.* qui addit: *hoc ſolo deterior quod ante multa Senex perferat incommoda:* rationi autem & obſervationi conſentaneum eſt, quod Senes *ſucceſſive* vivere *deſinant*, vires animi atque corporis amittant, & tandem omni robore *naturali* exhauſti *clanculum* quaſi obdormiant, ideo CAMERARIUS *Syllog. memor. Cent. XV. part. 60.* ait: *quid aliud eſt Senem videre trementem, incurvum, canum, imbecillum, infirmum, quam cernere morientem vivum, aut viventem mortuum, conf.* etiam *part. 61.* hinc ARISTOTELES *de gener. anim. cap. 4.* & GALENUS *lib: de marcore c. 1.* Senectutem *vitæ declinationem* appellant; unde de invalidis, tremulis & effœtis Senibus valet illud SENECÆ *Ep. 24. hunc quem vivimus diem, cum morte dividimus.*

§. XI.

Præter hæc illi etiam homines *leniorem* & *faciliorem* mortem experiuntur, qui *antea* multas *curas*, ærumnas, afflictiones, moerores & *angores* perpeſſirunt, indeque & *animo*

mo & *corpore* valde enervati, nec *arduos* morbos ſuperare, nec diu ſub iisdem durare poſſunt, ſed ad funeſtum eventum properant, eundemque *facile* pervadunt & aſſequuntur; etenim ejusmodi homines *viribus* exhauſti *facile* in morbos incidunt, in illis *turbulentos* pro & ſucceſſus morborum exhibent, ordinata remedia, ſi non interdum *contrarios* effectus edunt, *ſperatos* & deſideratas tamen operationes *minus* proferunt, adeoque ſub continuo morborum *augmento* & virium *decremento* acceleratum & nonnunquam *facilem* obitum experiuntur: magna enim vis prædictis animi affectibus *ſupprimendi* mentis & corporis *vigorem* connexa eſt, unde in morbis *ita* afflictorum & affectorum hominum omnes ferme circumſtantiæ aut *defectum*, aut *ataxiam* præjudicioſam complectuntur, quæ qualitates ex parte etiam ad *levem* & brevem vitæ terminum diſponunt; Subinde homines, præc. de *ſanguineo* & *phlegmatico* una combinatione participantes temperamento, qui *præ reliquis* temperamentis ad languores, *defectus*, virium amiſſiones & *morales* æque atque *phyſicas* actionum *inter* & *amiſſiones* proclives ſunt, (ſiquidem in *prioribus* una magnus animi angor, metus, ſollicitudo & puſillanimitas, in *poſterioribus* autem torpor & ſpontanea virium ceſſatio concurrit,) brevem & facilem mortem experiri ſolent: Ratio inſuper habenda eſt, hominum, quibus ex *Hæreditate communis imbecillitas* naturalis, proclivitas ad *ægrotandum* & *brevitas* vitæ connata eſt, de quibus illud *Hippocratis* effatum *in Ep. ad Damagetum totum hominem a nativitate morbum*, ideoque mortis objectum & ſubjectum eſſe, & *Plauti* in *Bacchi* apprime valet: *vixiſſe minimum ſatius eſt, quam ocyſſime*

mori:

mori: ideo in obſervatione medica evenit, ut quædam familiæ non modo *haud longævitatem* attingant, daß Sie bald dahin und ausſterben, ſed etiam *brevi* ſuccumbant, ehe man ſichs verſieht, ſo ſind ſie todt, es iſt in ihrer Art, daß ſie nicht lang liegen, ſondern geſchwind dahin ſterben: unde ſub congrua & limitata interpretatione nonnunquam *Evthanaſia* medica *hæreditaria* eſt, inde præſagia innotuere, wann ſich dieſe Perſohnen legen, darff man gewiß dencken, daß Sie nicht wieder auffkommen, ſondern geſchwind dahin ſterben werden: ob id non tantum *mors ad omnes homines pervaſit Rom. V. 12.* ſed *quieta* **ac** ***lenis*** mors per diſpoſitionem *hæreditariam* variis modis *interdum* in poſteros communicatur: inde dicitur die Kinder, die Familie, ſind ſo bald ſtill und heimlich nacheinander aus der Welt gegangen: Hiſce Subjectis ulterius annumeramus *illa*, quæ naturalem & *medicam* qualitatem *facilius* moriendi habent, quando *antea crebrioribus* morbis exhauſta & *enervata* fuerant: unde quidem per vices *aliqualem* ſanitatis gradum & ſtatum iterum aſſecuta attamen pedetentim *naturalis* roboris *deſtructionem* & enervationem perpeſſa ſunt; ſie ſind durch viele Kranckheiten mitgenommen und entkräfftet worden; ob id non modo *maturius* moriuntur, ſed & neceſſaria virium *præſtantia* deſtituta, in conſequentibus *gravioribus* ægrotationibus *citius* atque *facilius* e vita diſcedunt: quodſi etiam *valde maligni* morbi ſubito & vehementer quosdam homines invaſerint, tunc non modo *repentinnam* mortem cauſari poſſunt, ſed & ſi per paucos dies duraverint ſub *extrema* virium proſtratione *ſuccinctum* & conciſum proceſſum mortis, aut *leviſſimum* exceſſum experiuntur, inde formulæ, der Todt hats bald

mit

mit ihnen ausgemacht, die Kranckheit habe Sie gleich mit aller Hefftigkeit und Geschwindigkeit befallen, qualem morbi gravitatem diu ægri perferre haud possunt, quemadmodum plurimi sub ejusmodi morbis *vitæ* adhuc *præsentes*, mortem tamen in certo loco corporis sui, videl. actualem corruptionem putridam gerunt: Quando porro quidam ægri *chronico* laborarunt morbo, qui in *immedicabilem* abiit statum, ideoque constanter *acerbitate* sua increbuit, ut sub consueto suo decursu ægrotis multam afflictionem intulerit, insuperque eximiam *virium jacturam* accersiverit, tunc communem & ægri & ministrantes homines concipiunt spem, fore ut eventus morbi, i. e. *vitæ exitus levior* & brevior sit futurus, cum ipse *morbus gravior* & diuturnior extiterit: quare tales patientes nonnunquam mors *confestim* corripit, ut *inopinata* videatur & prædicetur: eapropter adsistentes monentur, ut de talibus ægris *sollicitam* gerant curam, ne improvisa extinguantur morte, daß sie nicht unvermerckt unter den Händen dahin sterben, id quod de *junioribus* æque ac *provectioribus* valet: Tandem etiam *illius* circumstantiæ mentio injicienda est, quando quibusdam ægris sub *acerbiori* morbi & symptomatum statu *liberalius lenientia*, demulcentia, *sedantia*, aut plane *narcotica*, ut & emulsiva oblata fuerant, quæ ægris aliquam quietem & *soporem* conciliant, ut præter expectationem obdormiscant & non amplius expergiscant, sed *tacita* morte extincti deprehendantur, aut alio modo ad *leniorem* obitum præparentur: Annectimus huic considerationi observationes *anatomicas*, quas titulo tantum notamus & indicamus, quod videlicet in ejusmodi *placide* & *facile* defunctis sub scrutinio *anatomico*, vel lati-

tantia *apostemata*, aut occultæ *vomicæ*, vel *extravasationes* majores humorum, vel *disrupta viscera* nobiliora, vel *consumpta* & *exarefacta* talia organa, vel *disruptio* majorum *nervosorum* ramorum, vel magnæ & subitaneæ *stases*, stagnationes & *corruptiones*, vel cordis & majorum canalium sanguiferorum obstructiones, cum *polyposis* concrementis, vel *simultaneæ* generosarum partium *compressiones* &c. &c. quales casus passim ex observationibus medicis colligi poterunt, & illi impr. authores conciliandi sunt, qui anatomiis practicis inclaruerunt.

§. XII.

Sed ad metam tandem pertendere ratio jubet! priusquam autem huic tractationi coronidem imponamus nonnullas animadversiones *Practicas*, præsentem meditationem attinentes, subnectere placet: merito itaque quæritur, an illi homines in quibus ex fidis & fundatis rationibus & indiciis *Euthanasia naturalis* speranda & expectanda est, adhuc sollicite *medicamentis* obruendi sint, non obstante illo CICERONIS effato *de Natur. Deor. c. 18. ægroto dum anima est, spes esse dicitur*, aut sicut LENTILIUS *in Eteodr. med. pract. p. 143.* eloquitur: *dum spirant ægri non omnis omnino spes protinus abjicienda est*: etenim facile peritus Medicus e pristino *frustraneo* oblatorum remediorum effectu judicare potest, quid de sollicito illorum usu circa *horam mortis* promittendum & sperandum sit; quid quod certius evenit, ut propinata talia medicamenta, dum adhuc *viscera*, *humores* & residuum *sensum interdum* afficiunt, facile *novas* in re ita conclamata *turbas* excitare, ideoque *euthanasiam* offendere & *pervertere* queant soleantque; id quod impr. cum fallacibus *experimentis vitæ* &

necis

necis, cum concentratis & generoſis *cordialibus* confortantibus, nervinis &c. contingit: quæ ſi nihil ad rhombum operantur, adſiſtentibus tædium & moleſtiam adſpergunt, ut exclament, man ſolle den Sterbenden nicht ſo fruchtloß aufhalten, noch ihm das Ende ſchwer machen: rectius itaque conſcientioſus medicus in tali ſtatu ab ejusmodi *officioſa* & ſollicita ordinatione remediorum *abſtinet* & non niſi temperato diluente hauſtulo aridæ linguæ & languenti laryngi atque pharyngi ſubvenit: nec ob *fallacem* ac perverſum ægrorum appetitum ad medicamentorum ingeſtionem, quæ antea averſabantur, ſeduci ſe patiatur, ſiquidem de talibus generatim valet, quod LENTILIUS *l. c. p. 396.* ſignificavit: *obſervant mecum omnes accurati Practici, ægros illos qui ad medicamenta alioqui ſunt valde difficiles, cum avide omnia haurire incipiunt, fere pro conclamatis habendos eſſe:* Deinde quæritur, an *facile* morientes, aut quibus jam articulus mortis imminet, medicus differre, aliquandiu adhuc detinere & auxiliis medicis moram morti appropinquanti conciliare debeat; quam moram & quas inducias *variæ* interdum circumſtantiæ *ſpirituales* & *naturales* poſtulant, quæ in ſalutem animæ ægrotorum & in aliud ſincerum *commodum* vergere posſunt: ad quam quæſtionem decidendam exploratis omnibus circumſtantiis harumque *ingenuis* reſpectibus, officium hoc *cordato* medico concedi debet, ſi *blandis* & *ſecuris* mediis hunc ſcopum aſſequi poteſt, nec *dubiis* auſibus dein evthanaſiam in *miſeram* convertat mortem: Præterea ſcire convenit, quod *facile* morientes, facile etiam in articulo mortis turbari, *inquietari*, excitari, *reclamari* & confundi queant: quo pertinet obſervatio vom

Auffschreyen der Sterbenden, quæ in *ratione* & *practica* annotatione fundata est, si moribundi funestis ac plorabilibus threnis atque lamentis offenduntur, unde ipsis *facilis* & brevis in *difficilem* & retardatam immutatur mortem: ea propter etiam referente KORNMANNO *de mirac. mort. Part. 8. c. 13.* & teste experientia *interdum moribundi difficulter in præsentia cognatorum moriuntur*: quamvis vicissim quæstio atque dubium moveatur, *an mors naturalis medicinæ beneficio retardari* queat, man habe den Sterbenden nur gefristet und aufgehalten: *vid.* VALESIUS *Lib. 6. controv. 1.* CARDANUS *Lib. 2. Controv. tr. 3. com. 9.* PERAMATUS *Lib. de temperam. c. 15.* *Martin.* PANSA *de prolonganda vita p. 1.* BRAVO *de Medic. dogm. præstantia p. 34. sq.* REJES. *Camp. Elys. juc. qu. 26. n. 2. sq.* Quodsi itaque etiam juxta *naturalem* ordinem *facilis* vitæ terminus immineat; haud sciole *arte* sua medicus illam *turbare*, nec tamen frivole *illicitis* modis magis illam accelerare & *præcipitare* debet; quemadmodum mala talia artificia cum *narcoticis* institui possent: licet de *eventu* tamen medicus *certus* esse *haud* queat, siquidem pro rerum vicissitudine talia *iniqua* artificia *contrariam* plane operationem perficere aliquando possunt & solent: ast cum de *talibus* animadversionibus in dissert. de *Dysthanasia medica* nonnullæ *connexæ* tractationes proferendæ erunt, ita huic labori finem imponimus: DEO T. O. M. authori & protectori vitæ nec non Directori mortis devotas tribuimus gratias pro clementi suo auxilio, quem rogamus, ut concedat adjuvetque omnes juxta Sanctissimam suam voluntatem bene vivere, proinde etiam Evthanasiam Spiritualem & naturalem aut facilem atque exoptatum vitæ assequi

FINEM.

NOBI-

NOBILISSIMO ET CLARISSIMO
DN. CANDIDATO

Εὖ ζῆν precatur.

PRÆSES.

Effatum DAMASCENI *in aphorismis* (cujus VALERIOLA *Lib. IV. enarrat. 6.* reminiscitur est: *oportet te semper ægro salutem promittere, nec unquam a spe illum deponere, & si ipse desperes, complexio enim corporis, affectibus animi semper cohæret:* Eccquis non sermocinationes & promissiones de vita sana, prospera & firma, præ tristi mortis memoria, juxta naturalem æstimationem selegerit & præoptaverit! indies vivere inchoamus, & mori continuamus: myriades existentiarum, quas vita nostra consumimus, sunt indesinens progressus vitæ in mortem & mortis in vitam: hinc in naturalibus vera etiam est meditatio & assertio, qui bene vivit, bene moritur: ea propter LIPSIUS *Cent. miscel. ep. 19.* ait: *hæc ipsa paupertas & mors, mala non sunt, nisi malis & ep. 61. quid ipsa mors, quam timemus? requies, gaudium & vera vita, aut si quid in ea mali, malis tantum:* A Medicis præc. desideratur, ut hominibus longam vitam, & integram sanitatem indicent, adjuvent & confirment; terribilem vicissim mortis imaginem quovis studio extinguant & pro-

 pellant.

pellant. Verum enim vero non modo intereſt Medico idoneas bene vivendi, ſed & congrua bene moriendi ſuggerere conſilia; ſiquidem vita humana naturalis non ſempiterna, ſed finibus circumſcripta eſt: quandoquidem in hoc mundo haud permanens locus eſt, ita in naturali ſphæra & œconomia homines ita vivere debent, ut bene mori queant: perverſa, confuſa, turbulenta, impatiens, immorigera, & impetuoſa vivendi ratio, ſimilem pediſſequam habet mortem. Quemadmodum autem mortis naturalis conditio ſub directorio authoris, conſervatoris & moderatoris vitæ eſt, ita tamen prudens medicus in arte bene moriendi ſtabilienda & rite applicanda ſollicitus & officioſus eſſe debet, ſiquidem ejusmodi media & ſubſidia in ſphæra naturali non omnimode deficiunt, quin aliqua illorum probata & æqua adhibere liceat: Qui naturaliter bene, juſte, ordinate & moderate vivunt, naturaliter etiam bene, leniter & tranquilliter moriuntur: qui moraliter interdum optime vivere gloriantur, illi & naturaliter & ſpiritualiter ſæpe miſere & peſſime moriuntur: Sunt qui mortem malam nuncupant, quia male agentibus vitam tranſegerunt: alii contra judicant, *præſtare in lugubrem ire domum, quam in epularem Eccleſ. VII. 2.*: Beati illi *quibus Jehova vita eſt, & ævi longitudo. Deut. XXX. 20.* quibus dein mors nec miſeranda nec terribilis exiſtit: Non infrequentes ſunt caſus, ubi Medici ex officio de morte hominum & brutorum cognoſcere debent; unde non tantum vitæ & ſanitatis, ſed & mortis, quoad varios reſpectus, conſideratio a Medico inſtituenda erit. Inter alias animadverſiones

ſiones, quæ circa mortis cognitionem phyſico-medicam attentæ obſervationi & disquiſitioni ſe commendant, ſeligi meretur ratio bene & facile moriendi: quid quod amor proximi non modo vitam, ſed & articulum mortis, & hujus conſecutiones pro objecto habet; Quamdiu ſecundum vulgarem amicitiam honoribus præditi, laute vivunt alios vino & epulis, commeſſationibus, luſibus, colluſionibus variisque ſecularibus moribus, delectantur, tam diu amicitia, hac mercede conducta, firma eſſe videtur: morte appropinquante ejusmodi larvati & poculis, luſibus, fallaciis, dolis & malitioſis auſibus conducti amici, miſeros deſerunt, aut moleſtis conſolationibus decipiunt, proinde autem animi & corporis medici conſcientiam tranquillare, cœlum ampliſſime aperire, portam ad regnum Gloriæ eximie ſpatioſam, bona opera & bonam voluntatem, quippe merita æternæ ſalutis declarare, aut mortem avertere, longævitatem promittere, vel ſi omnino moriendum eſt, placidam & dulcem mortem procurare debent: Quid itaque de hac EVTHANASIA juxta disquiſitionem phyſico-medicam judicandum ſit, præſenti Inaugurali diſſertatione CLARISSIME DOMINE CANDIDATE commendare & explicare ſuſcepiſti: Poſteaquam enim in Lipſienſi Academia aliquot annis ſedulo conatu Medico ſtudio integroque Curſui operam dediſti, ſubinde etiam egregiæ expeditioni in Hiſtoriæ Naturalis incrementum directæ, ſolenni videlicet peregrinationi in Africæ limites, & mediterranei maris accolas hacque via per varias Regiones, Regna & Provincias exteras comes fidus, ſolers

lers probatisque qualitatibus instructus adfuisti, tandem Symbolum Academicum publicæ commendationis assequi in animum duxisti: Selegisti itaque cum fideli Tuo Conterraneo Fridericianam, in qua Summos Doctorales honores adipisci cogitasti; & dum partim sub tentamine, partim sub consuetis examinibus bonos ordini nostro profectus obtulisti, meum nunc esse officium, æquum judicavi, ut de felici eventu curriculi Academici Tui gratulabundos Tibi obtester applausus: Adspiret cœlesti Suo auxilio & directorio DEUS benignissimus; adaugeat pulchro accremento bonum scientiæ Tuæ in physicis & medicis thesaurum, insuperque reliqua officia medica, sub cura Tua administranda, exoptato beet successu, efficiatque ut singulos honestos atque ingenuos Tuos labores salutaris semper comitetur & prosequatur effectus: Et ita sub divino protectorio non modo bene & conscientiose vita frui, sed & certam de futura Evthanasia spirituali & naturali spem concipere poteris. Vale. Dab. Halæ Magdeburg. III. Kalend. Octobr. A. R. S.

cIↃ IↃ CC XXXV.

